

CHARLES KRAUTHAMMER:

Det kalla kriget fortsätter

Det ligger ingen ideologisk sinesförändring bakom tillbakadragandet av SS-20-missilerna eller Sovjets trupper i Afghanistan.

Nej det kalla kriget är inte över. Gorbatsjovs imperiestrategi är: inte reträtt utan konsolidering. Han söker minska sina förluster och koncentrera sig på de stora geopolitiska målen — Centralamerika, Kina och ett Europa isolerat från USA.

Det verkar som om det kalla kriget vore över. Det sker ett nytänkande på hög nivå om det kalla kriget. När en äldre demokratisk senator i USA i ett samtal yttrade, att detta krig kanske är över sade han egentligen inget annat än Ronald Reagan när denne efter sin återkomst från toppmötet i Moskva talade om slutet på efterkrigseran. Eftersom denna era alltid varit liktydig med kallt krig, antydde han alltså att en historisk förändring skulle vara på väg.

Är då det kalla kriget över? Utan tvivel innebär återtagandet från Afghanistan en nyhet. Det utgör slutet för den Brezjnevdoktrin, som lanserades med invasionen av Tjeckoslovakien för precis 20 år sedan. Breznev förklarade att socialismen inte kommer att möta några motgångar: de länder som blir marxist-leninistiska kommer att förbli det. Afghanistan är det första undantaget från denna doktrin. (Grenada kan vi här bortse ifrån). Ivriga anhängare av det kalla krigets död hänvisar också till Gorbatsjovs ord för att visa att Sovjetunionen, revolutionens eller den "nationella befrielsens" apostel, blivit stabilitetens försvarare. Ett favoritcitat är: "Vi är för socialismen, men vi vill inte tvinga den på någon. Låt var och en välja själv."

Det kan synas som en nyhet vad beträffar polacker, tjecker och östtyskar. Men nog drar sig Sovjet ändå tillbaka utanför Östeuropa, i Tredje världen. Varför? Enligt gängse uppfattning därför att Gorbatsjov vill reformera sin ekonomi och modernisera sitt samhälle. Detta förhindras om han spiller energi, pengar och ibland blod på utrikes äventyr. Inre konsolidering fordrar yttre lugn. Han behöver respit: en stabil internationell arena och

Charles Krauthammer är amerikansk journalist.

goda relationer till USA. Därför måste det kalla kriget, liksom andra föråldrade idéer, stryka på foten.

Ingen ideologisk sinnesförändring

Enligt detta synsätt är Sovjets reträtt i Tredje världen en spontan sovjetisk åtgärd, den första frukten av Gorbatsjovs "nytänkande". Problemet är att denna teori förbiser något väsentligt. Härigenom liknar den den gängse förklaringen till varför Gorbatsjov godtagit de amerikanska villkoren för INF-avtalet. Drog Gorbatsjov tillbaka sina SS-20 från Europa på grund av en ideologisk sinnesförändring? Därför att han ville ägna sig mer åt inrikespolitik? Nej, han drog tillbaka dem därför att han stötte på ett motstånd han inte kunde besegra. Amerikanska svarade på SS-20-missilerna genom att installera en kraftig egen INF-styrka, trots Sovjets försök att stoppa dem. Följden blev att SS-20-äventyret vändes till en nettoförlust för Sovjet (de amerikanska missilerna är mer hotande, ty de kan nå sovjetiskt territorium, medan SS-20 inte kan nå amerikanskt territorium). Sedan han stött på patrull och förlorat, beslöt sig Gorbatsjov klokt nog för att inte riskera fler förluster utan dra sig tillbaka.

På liknande sätt drar sig ryssarna ut ur Afghanistan, inte därför att de plötsligt kommit att tro att man inte skall "påtvunga någon sina idéer" eller låta "var och en välja själv". Tvivlar någon på att Gorbatsjov ännu skulle ha varit i Afghanistan och ha gjort landet till sitt, om han inte stött på ett så kraftigt motstånd? Gorbatsjov drar sig tillbaka därför att han förlorat kriget. På följande sätt skriver afghanistanexper-

ten Zalmay Khalizad i *National Interest*: "1986 var vändpunkten i kriget i Afghanistan." Vad hände? "Den mest avgörande händelsen vid denna tid var att USA började ge mujahedin-gerillan Stingermissiler (luftvärnsmissiler)". Enkelt uttryckt lämnade inte ryssarna Afghanistan därför att de ändrade åsikt utan därför att de miste herraväldet i luften. Först därefter ändrade de åsikt.

En annan gängse tolkning av de sovjetiska avsikterna låter så här: "Under Leonid Brezjnevs storhetstid sökte Sovjet främja kommunismen i Tredje världen... Nu, under vad som kan kallas Gorbatsjovdoktrinen, har Kreml intagit en försiktigare hållning och söker undvika konfrontation. "Varför? Därför att "Kreml har avskräckts genom den oförmåga marxisterna i Tredje världen visat när det gäller att införa stabila kommunistiska system i underutvecklade samhällen."

Reagan-doktrinen

Den främsta orsaken till denna oförmåga är dock *motstånd*. Gorbatsjov-doktrinen blev nödvändig därför att Breznev-doktrinen misslyckades. Och detta motstånd fick styrka och stöd från USA, mera exakt genom Reagan-doktrinen, en linje som syftade att ge amerikanskt stöd till antikommunistiska gerilla-rörelser i de nyaste utposterna av Sovjetimperiet: Afghanistan, Angola, Kambodja och Nicaragua.

Genom hela 1980-talet har amerikanska kritiker angripit Reagan-doktrinen som ett alltför stort och dyrt åtagande från USA. De har betraktat den som ett slags imperiell överansträngning, för att använda professor Paul Kennedys numera berömda fras. Kritiken är obegränsad.

Verkningarna av Reagan-doktrinen har varit precis de motsatta. Den framstår nämligen som en sällsynt billig form av västerländskt försvar mot 70-talets sovjetiska expansion. Den har förvandlat de sovjetiska utposterna till dyra riskföretag. Reagan-doktrinen visade — ytterst för politbyrån — att det var Sovjet-imperiet som överansträngt sig.

När den tillämpats har Reagan-doktrinen fungerat. Vilken faktor förutsäger bäst ett sovjetiskt imperialistiskt tillbakadragande? Svaret är inte en kolonis närhet till Sovjetunionen, eller dess ideologiska renhet, eller hur mycket Sovjet investerat. Den specifika faktor som bäst förutsäger ett sovjetiskt tillbakadragande är styrkan och uthålligheten i det utländska stöd som den antisovjetiska kampen erhåller. Det amerikanska stödet till det afghanska motståndet har varit massivt, och denna linje har fått allmänt stöd på hemmaplan. Sovjet drar sig också tillbaka. I Kambodja och Angola har USA:s stöd till gerillan varit mindre intensivt men likväl även haft oppositionens stöd. Därtill har Kina och Sydafrika givit de antisovjetiska styrkorna uthålligt stöd. Sovjet söker nu förmå sina klienter att kompromissa. Den enda region där det amerikanska stödet till motståndsrörelsen vacklade för att till slut bryta samman är Nicaragua. Det borde inte överraska någon att Nicaragua också är det enda land där Sovjets allierade ännu sitter säkert i sadeln och där Gorbatsjov inte visar några tecken att vika sig.

När Gorbatsjov dragit sig tillbaka är det inte därför att han övergivit Sovjets utrikespolitiska mål. Det är därför att han besegrats. Där han ännu inte besegrats har han inte dragit sig tillbaka. Gorbatsjov har inte övergivit socialismens uppgift. Han

söker rädda den från Brezjnevs alltför högtspända ambitioner.

Gorbatsjovs imperiestrategi

Vilken är då Gorbatsjovs imperiestrategi? Samma som hans inrikespolitiska, det vill säga: inte reträtt utan konsolidering. Också taktiken är densamma. Överge förluststrategier. Håll fast vid dem som fungerar. Utrikespolitiskt innebär Gorbatsjov-doktrinen imperiellt stjärnspele: Gör dig av med förlorarna. Förhandla bort marginalerna. Behåll juvelerna.

Afghanistan är en förlorare, och Sovjet lämnar det. Angola och Kambodja skulle nog vara bra att ha, men ingen av dem ligger vid allfarvägen, och Sovjets klienter där har kört fast i ett blodigt, kostsamt ställningskrig. Därtill är Kambodja till besvär i Sovjets förhållande till Kina, och Angola vad gäller förhållandet till USA. Sovjet handlar därför.

Gorbatsjovs ögon vilar på juvelerna, de tre stora geopolitiska vinster vilka han mest eftersträvat i sin utrikespolitik:

Centralamerika: Sovjets stöd till Nicaragua har inte varit vacklande, trots mångas önskningar om motsatsen. De kontras som avväpnats av USA håller nu på att besegras av sandinisterna. El Salvador och Panama blir också de mindre stabila. Till och med Honduras, det amerikanska ankarfästet i Centralamerika, skakas för närvarande. Centralamerika är av stort värde för Sovjet. Kissinger-kommissionen hävdade för några år sedan att ett sovjetiskt inträngande i Centralamerika skulle vara av stor betydelse för Sovjet. Detta skulle distrahera och avleda den amerikanska uppmärksamheten från en region som historiskt sett varit säker. Me-

ningen är knappast att låta en röd armé marschera från Managua till Harlingen, Texas, utan att den betydande militära, politiska och strategiska energi som Washington skulle tvingas rikta mot detta område självklart måste tas från någon annan region. En totalt sett svagare amerikansk position i världen skulle bli följden.

Kina: En ännu större vinst väntar här. Gorbatjov önskar nämligen ett närmande till Kina men han har nobbats så länge han inte har röjt ur vägen vad kineserna betraktar som de Tre Hindren: Sovjets ockupation av Afghanistan, Vietnams ockupation av Kambodja och den rysk-kinesiska gränskonflikten. Gorbatjov har hittills tagit sig an Afghanistan och den rysk-kinesiska gränskonflikten. Ett skäl till att han sätter press på vietnameserna att lösa Kambodja-frågan är, att Kinakortet är viktigare för honom än Kambodja och Vietnam tillsammans. Nästa stora förändring i de amerikansk-sovjetiska förbindelserna kan mycket väl bli att Gorbatjov gör en "Nixon-resa" till Kina. Det skulle i så fall inte te sig som någon tillfällighet.

Isolera Europa

Europa: Högsta vinsten. Gorbatjovs Västpolitik – INF-avtalet, hans subtila ömmande för västeuropeerna med begreppet "ett gemensamt europeiskt hemland",

de nedrustningsgester vilka redan renderat honom ett starkare opinionsstöd i Europa än president Reagan – är utformade så att de skall främja Sovjets viktigaste utrikesmål, nämligen avskiljandet av Väst-Europa från Amerika. Metoden att bryta sönder den europeisk-amerikanska alliansen innebär att söka få bort kärnvapnen, vilket leder till Europas neutralisering. Detta är ett gammalt sovjetiskt mål. Men ironiskt nog kan det visa sig nödvändigt för att perestrojkan skall lyckas. Kanske är det som den oppositionelle författaren Vladimir Bukovskij har hävdad, att Sovjets enda sätt att rädda sitt korrumperade system är att neutralisera Europa och utnyttja dess energi, teknik och välstånd – inte genom ockupation utan genom den dominans som skulle följa om Europa kunde isoleras från USA.

Målet för Gorbatjovs utrikespolitik är inte att avsluta det kalla kriget och givetvis inte att förlora det, utan att fortsätta kampen med den subtilitet och finess som det anstår den moderne man han är. Han söker minska sina förluster, inte därför att han plötsligt börjat tro på vänskap, harmoni och samexistens, inte därför att han mist den nationalistiska eller ideologiska tro som bär upp Sovjets realpolitik, utan därför att han inser att tiden fordrar urskiljning. Och i en tid då det gäller att välja måste man inrikta sig på de stora geopolitiska målen och göra uppoffringar i periferin.